

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1942-XX--43-XXI

DRAMA

6 HENRIK IBSEN:
GRADBENIK SOLNES

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1942-XX./43-XXI. DRAMA Štev. 6

HENRIK IBSEN:
GRADBENIK SOLNES

PREMIERA 12. NOVEMBRA 1942-XXI

Henrik Ibsen

Henrik Ibsen je bil rojen leta 1828. v mestu Skien kot sin premožnega trgovca, ki pa je obubožal, ko je bil pesnik osem let star. V Ibsenovem rodu je bila pomešana danska, nemška in škotska kri, norveške pa ni bilo. Kot mladenič brez denarja se je vrغل v boj za vsakdanji kruh. Hotel je postati slikar, kar mu pa ni uspelo. Postal je lekarniški pomočnik, na tihem pa se je pripravljaj na maturo, da bi se mogel vpisati na medicino. Svojim domačim se je vedno bolj odmikal, saj jih ni mogel niti podpirati, ko je sam čimdalje bolj padal v denarne stiske. Stike je gojil samo s svojo sestro Hedvigo, katero je tako ganljivo naslikal v »Divji rački«. Kot dvajsetletnik ji je zaupal, da se je odločil »doseči tisti višek in popolnost in vse, kar more sploh človek doseči na veličini in spoznanju« in tak da hoče tudi ostati do smrti.

Kot ubog lekarniški pomočnik je spisal svojo prvo dramo »Katalina«, katere pa ni mogel spraviti na oder, pač pa jo je sam izdal, šel v Kristijanijo (Oslo), da bi se vpisal na univerzo, kar mu pa ni uspelo. Ostal je ubog literat, se udeleževal javnega življenja, pisal satire, slikal karikature in začel izdajati časopis. Končno postane režiser in dramaturg (bilo mu je triindvajset let) v Bergnu. Zdaj je začel pridno pisati in med ta prva dela spada tudi »Gospa

Inger na Oestrotu«. Vzbudil se je v njem Norvežan in pesnik, ki je črpal predvsem iz naroda.

Ko se je poročil, se je vrnil v Kristijanijo in prevzel artistično vodstvo »Norveškega teatra«, kjer je sedem let živel v borbah za ideje, v dolgovih in od dolgov. Pozneje je dobil manj važno službo pri starem gledališču v Kristijaniji, kjer mu niti plače niso redno izplačevali. Zapadel je v roke oderuhov.

V hudih bojih za gledališče, ki sta jih vodila Ibsen in mladi pesnik Björson, je Ibsen popolnoma podlegel, Björsona pa so slavili kot narodnega klasika. V javnih debatah sta se pozneje spet našla in nato spet razšla, dokler nista šele leta 1884. dokončno postala prijatelja. Ibsenov edinec Sigurd je poročil Björnsonovo hčerko Berglioto in prijateljstvo se ni skalilo več.

Na pomlad leta 1864. so umetniki in rodoljubi zbrali za Ibsena zbirko, da bi potoval v Romo, kamor pa se je zaradi bolezni odpravil šele jeseni. Ko je dovršil »Branda«, se je popolnoma spremenil na zunaj in znotraj in se je skušal spoprijazniti s svetom in se pobotati z njegovimi navadami. Leta 1868. se je preselil v Draždane, kjer že čez leto dni spiše »Zvezo mladine«. V Nemčiji je dogotovil tudi zgodovinsko dramo »Cesar in Galilejec«, ki jo je zasnoval za časa otvoritve sueškega prekopa, kamor je bil pesnika povabil egiptovski kedif. Pozneje se je preselil v Monakovo, kjer je spisal dramo »Stebri družbe«, potoval je še dvakrat v Italijo, kjer je spisal v Amalfiju »Noro«, v Sorrentu pa »Strahove«. »Sovražnika ljudstva« in »Divjo račko« je začel pisati v Romi, dovršil pa na Tirolskem. S svojimi deli je vzbudil mnogo prahu in debat, toda pisatelj in kritik Georg Brandes se je zavzel zanj in iz skromnega norveškega pesnika je postal Ibsen v kratkem času evropska veličina. V tujini je živel prostovoljno 27 let in med tem dvakrat obiskal domovino. V Monakovem je imel mnogo prijateljev in občudovalcev, tu je bila tudi krstna predstava »Strahov«.

Leta 1891. se zopet preseli v Kristijanijo. »Postal bi vendarle rad dober družinski oče,« je pisal prijatelju. In tu so nastale njegove najbolj zrele drame: »Gradbenik Solnes«, »Mali Eyolf«, »John Gabriel Borkman« in »Če se mrtvi zbudimo«.

Ta svoj življenjski epilog je pisal tako mrzlično in s toliko

silo, da so se prijatelji bali za njegovo zdravje. »Samo dokončati, samo dokončati!« Vedel je in slutil, da ne bo napisal nobene drame več.

Živel je samo še za svoje vnučke in ko se je Sigurdu rodil tretji otrok, in sicer hčerka, je vprašal, kakšno ime ji bodo dali. Bergliota pa je rekla:

»Dobi naj ime Eleonora.«

»To je lepo,« je odgovoril starček, »to je prav. Eleonora — saj to je moja Nora.«

*

Ibsen je bil šest let bolan, čeprav ni fizično trpel. Že leta 1900 ga je zadela kap, vendar ne preveč nevarno. Zdelo se je, da bo bolezen prebolel, vendar se je arterioskleroza vedno bolj širila, ob letu pa se je napad ponovil v mnogo večji meri. Od tedaj je vidno hiral. V maju leta 1906. je umrl.

Takrat je zajokala njegova žena, ki mu je bila tiha, potrpežljiva življenjska družica, ki je ob njem prestala mnogo neprijetnega in doživela mnogo veselja in slave. Tudi ona živi v nešteti Ibsenovih osebah ...

*

Čez nekaj ur je zvedel ves omikani svet za njegovo smrt, ki je vplivala na ljudi kot kak velik svetovni dogodek. Norveška država ga je prevzela kot svojca in mu priredila pogreb z velikimi častmi. Pokojnik, ki v življenju ni zametaval posvetnih časti, bi se najbrže tudi teh ne branil. Ob grobu je imel govor protestantski duhovnik, tisti, ki je dal Ibsenu pred 40 leti najbolj značilne poteze za duhovnika v »Brandu«.

Na njegovem grobu stoji siv obelisk, na njem pa sta vklesani samo dve besedi: »Henrik Ibsen«.

*

»Umri in zaživi! Rubek in Irena (osebi iz poslednje Ibsenove drame »Če se mrtvi zbudimo«, se prebudita v deželi svojih bolestitih sanj, gospa Maja in medvedji lovec na topli, okrogli zemlji, in Henrik Ibsen v neumrljivosti svoje pesniške veličine.«

(Iz predgovora Ibsenovih del, ki sta jih izdala J. Elias in P. Schlenther.)

Marija Vera

H. Ibsen:

Gradbenik Solnes

V zadnjih dvajsetih letih je igrala naša Drama ta-le Ibsenova dela: »Hedda Gabler«, »Divja račka«, »Strahovi«, »Gospa z morja«, »Gospa Inger na Oestrotu«, »Rosmersholm«, »John Gabriel Borkman« in sedaj nam podaja g. Marija Vera »Gradbenika Solnesa« kot osmo Ibsenovo dramo na našem odru.

✱

Takoj po »Heddi Gabler« je izšla 1892. nova drama: »Gradbenik Solnes«. Torej ima letos petdesetletnico.

✱

Kadar je stavba dograjena, obesijo na njen vrh smrečičo s travkovi. Gradbenik Solnes se je samo dvakrat v življenju dvignil tako visoko kot si je želel. Prvič se je odločil za to sam, drugič je to plačal z življenjem. Prvič je dogotovil cerkev; splezal je na vrh zvonika. Drugič pa je dogradil svojo novo hišo, ki ji je prizidal stolp in spet splezal na vrh. Tudi tokrat se mu posreči obesiti gori venec; komaj pa je to storil, že ga drži omedlevica; vrača se z razbito glavo na tla, tja, kjer je živel svojo vsakdanjost.

Deset let je minilo med prvim in drugim vencem. Obakrat ga je občudovala mlada deklica in pogumnemu plezalcu vzdikala. Že prvikrat ga je divje občudovanje vražjega dekleta skoro spravilo iz ravnotežja. Zdaj po desetih letih vidi, da je prejšnji otrok neverna ženska, ki preži nanj; zopet ga gleda visoko na odru, tako velikega in sproščenega, kot si ga je gledala v vseh teh desetih letih: ko opazi, da je pomahal s klobukom, se ji izvihe iz prsi divje veselje in tudi zdaj zakriči: »Živel gradbenik Solnes!« On to sliši in pade z odra.

Gorje temu, ki hoče višje, kot je v njegovih močeh. Pri žeganju je bil vesel svojega uspeha in se je dobre volje igračkal s prikupno na pol odraslo punčko. Objemal jo je, poljubljal in ji obljubil, da se čez deset let povrne, vzame princesko s seboj in ji pokloni kraljestvo. Zanj je bila to samo otroška šala in take šale je lahko pozabiti. Ostalo pa je le nekaj, česar ni mogel pozabiti.

Popolnoma drugače je bilo deklici. Za njo je bil ta dogodek pomemben za vse njeno življenje. Vsa njena otroška domišljija, vse njene sanje o bodočnosti so se napajale ob njem. Ta gradbenik je postal njen ideal. Tako je rastla Hilda Wangel... o čemer je kot otrok sanjala, je sanjala tudi kot dekle in sanjala tudi o tem, da se to nekoč uresniči. Ta daljnji gradbenik ji je ostal ideal, po katerem je hrepenela.

Zdaj pa je minulo deset let. Postala je samosvoja in resolutna in tako potuje čisto sama po pokrajini. S palico, v turistovski obleki, brez kovčega in denarja stopi nekega jesenskega večera v delavnico gradbenika Solnesa. Zelo praktičnih nazorov, zelo kritičnih pogledov stoji kar naenkrat pred njim; kot bi trenil, ga je obvladala. Samo to bi rada vedela, kakšen se ji bo zdel sedaj ta mož,

o katerem je sanjala, sedaj ko je že zrelo dekle. Ko ga je zagledala, je imela zelo različna čustva. Po vsej zunanosti ni bil več tak kot prej. Včasih se ji je zdel kot zaspan copatar, drugič spet kot malenkosten v občevanju s svojimi podrejenimi. Celo to opazi na svojem junaku, da se včasih boji ljudi. Kolikor bolj pa jo odbija, tem večja je njena vnema, da bi ga spet gledala takega kot nekdaš. On je zanj največji gradbenik na svetu. Navdušuje ga, naj dela to, kar si želi sam najbolj. Kot stari Wikingi, ki so ropali, morili, požigali, ugrabljali ženske in ko so prišli domov, so bili veseli kot otroci, ne zavedajoč se svojih divjosti. Tak nasilni Wiking, to bi bil mož za Hildo; tega bi vzljubila že zaradi same nasilnosti. Nekaj takega nasilnika vidi vsekakor v tem gradbeniku, saj je uničil toliko ljudi, da si je opomogel sam. Toda domov ni prihajal vesel, ni užival sadu svoje nasilnosti, pač pa je postajal žalosten, mučil ga je strah pred maščevanjem. Postajal je majhen, bolan in žalosten. Pa vendar: prav ta rahločutnost je Hildi tako všeč. Sama začuti v sebi usmiljenost do bližnjega. Prisili Solnesa, da dela dobro tistim, od katerih je pričakoval maščevanje. Prišla je, da bi spravila gradbenika do nezvestobe; zdaj, ko je spoznala njegovo nesrečno ženo, ne zmore tega več. Sklenila je, da odpotuje in zapusti to bajno kraljestvo, toda za to nima dovolj moči. Naenkrat pa jo zgrabi zlobno-divja **sla**, s katero priganja gradbenika na stolp. Ta divja zloba pa je le otročji izraz velikega občutja, ki plamti v njej podzavestno in ki ga pozna tudi gradbenik sam, ko vidi, da gori tudi v njem.

Zidanje stolpa je samo zunanja podoba hrepenenja po notranji obnovi in notranjem vstajenju. Solnesova tragedija je hrepenenje po svobodni, samostojni človečanski veličini, ustvarjajoči iz sebe same. Hilda je v mladostnih letih videla stavbenika na stolpu tako velikega, svobodnega in samosvojega, z vencem v roki... tak naj bi postal zdaj spet. To je boj za višje vrednote, brez ozira na zahteve usode. Ta boj se konča s porazom. Nizkotne sile življenja so v vsem močnejše kot stremljenje duše po višjem. Usoda ni naklonila temu možu, ki se je samovoljno povzpел iz majhnih razmer, niti prave žene, niti pravega življenja. To, po čemer je vedno hrepenel, zasluti le od daleč v duši te deklice. Žena pa, s katero živi, se bolešno umika. Ta »ubogi kmečki fant« trpi zaradi nenasitnega

častihlepja. Da bi se povzdignil nad vsemi, brezobzirno tepta srečo svojih bližnjih, takoj nato mu že vest ne da miru in moči, da bi se boril še dalje. Še takrat, ko se mu kaka skrivna želja izpolni, se obtožuje. Vsi tisti, ki jih je pogazil — predniki in njih nasledniki — ga navdajajo s strahom in tako omahuje med obema Brovikoma, očetom in sinom. Želi, da bi pogorela rojstna hiša njegove žene in res je pogorela brez njegove krivde, pogorelapa je tudi vsa njegova zakonska sreča in stavbenik misli, da je on vsega tega kriv. Vse njegove misli, vse njegove želje zadnjih desetih let so iste kot jih je hranila Hilda. Vse te misli, vse te želje streme za enim samim ciljem. V dviganju in padajanju imata ta dva človeka enaka čustva. Prezirata trezen razum, zdravo človeško gledanje; prezirata tisto, kar je mogoče doseči in težita za tem, kar se doseči ne da.

Solnes še vedno zida otroške sobe, čeprav mu žena ne bo rodila otrok. Sprašuje Hildo, ki se ji to zdi brezumno, če ni še opazila, kako vabi in kliče človeka ono, česar ni mogoče doseči. Hilda naenkrat spozna, da tudi sama tako čuti.

Solnes ima le željo in ne moči, da bi postal nadčlovek. V tem duševnem boju ne zaupa več sreči, ki ga je postavila na noge; iz lastne moči bi bil moral to storiti. Kar pa je dosegel sam, grize njegovo vest. Ta razdvojenost med vestjo in tvornostjo spominja na Hamleta. Hamlet, ki bi rad postal Machbeth.

Popravek

Gospod dr. Anton Švigelj, advokat v Ljubljani, nam je poslal dopis, katerega priobčujemo žal šele sedaj, vendar radevolje že zato, ker dokazuje, kako se naši ljudje zanimajo za gledališče in kaj je pomenil naš dolenski Jurčič takratni mladini.

Ljubljana, 13. oktobra 1942.

Velecenjeni g. urednik!

V »Gledališkem listu« št. 3 navajate pod naslovom »Deseti brat« na 18. strani spodaj in na 19. strani zgoraj, da je prvo izdalo Jurčiča oziroma »Desetega brata« založila in izdala Narodna tis-

skarna leta 1902. To pa ni res! »Deseti brat« je izšel leta 1882. kot I. zvezek Josipa Jurčiča »Zbranih spisov«, ki jih je zalagal in na svetlo dajal »Odbor za Jurčičev spomenik« in urejal pokojni Fr. Levec. Tako je bilo do V. zvezka. Šestega in še nadaljnjih pet je pa založila in izdala Narodna tiskarna v letih 1886 do 1892. Ta enajst zvezkov obsegajoča prva izdaja Jurčiča je vezana v platnice posebne vrste. Na njih prvi strani je slika, ki veže posamezne prizore sedanje priredbe »Desetega brata« v Narodnem gledališču... Saj bi bilo res čudno, da bi zbrani spisi našega prvega romanopisca izšli v prvi izdaji šele po več kot 20 letih po njegovi smrti! Vseh 11 starih zvezkov si lahko pri meni ogledate. Kupil sem jih še kot dijak, dasi je šla trda za denar!... Pa brez zamere!

Z odličnim spoštovanjem vdani

Švigelj A.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik:
Oton Zupančič. Urednik: Fr. Lipah. Za upravo: Ivan Jerman Tiskarna
Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Il costruttore Solnes

DRAMMA IN TRE ATTI DI ENRICO IBSEN.

VERSIONE DI S. STUPICA.

Scenografo: Ing. arch. B. Stupica.

Regista: Mari

Il costruttore Solnes	Levar
La signora Alina Solnes	Maria Vera
Il medico dott. Herdal	Raztresen
Knut Brovik, già architetto e ora assistente di Solnes	J. Kovič
Ragnar Brovik, suo figlio, disegnatore .	Verdonik
Kaja Fosli, sua nipote	Simčičeva
La Signorina Hilda Wangel	Ukmar-Boltarjeva

Gente sulla strada.

Avviene in casa del costruttore Solnes.

La cassa si apre alle ore 16 Inizio della rappresentazione alle ore 18
Fine dello spettacolo alle ore 18'45

Platea:	I. fila	Lit. 18'—	balcone (4 persone)	Lit. 40'—
	II.-III. "	16'—	Posti aggiunti nei palchi:	
	IV.-VI. "	14'—	platea	" 14'—
	VII.-IX. "	14'—	I. piano	" 14'—
	X.-XI. "	12'—	balcone	" 14'—
	XII.-XIII. "	10'—	Galleria I. fila	" 10'—
Balcone:	I. "	12'—	II. "	" 10'—
	II. "	10'—	III. "	" 10'—
Palchi: platea (4 persone)		64'—	Ingresso in galleria	" 10'—
I. piano		72'—	Ingresso per gli studenti	" 10'—

I biglietti si vendono alla cassa del Teatro dell'Opera dalle 10.30 alle 12.30 e dalle 14.30 alle 16.30, e alla cassa del Teatro di prosa mezz'ora prima dell'inizio delle rappresentazioni.
Le tasse sono comprese nel prezzo dei biglietti.

Gradbenik Solnes

DRAMA V TREH DEJANJIH.

SPISAL HENRIK IBSEN. — PREVEL B. STUPICA.

Scenograf: Ing. arh. B. Stupica.

Režiser: Maria Vera.

Gradbenik Halvard Solnes	Levar
Gospa Alina Solnesova	Maria Vera
Dr. Herdal, zdravnik	Raztresen
Knut Brovik, prej arhitekt, zdaj asistent pri Solnesu	J. Kovič
Ragnar Brovik, njegov sin, risar	Verdonik
Kaja Fosli, njegova nečakinja	Simčičeva
Gospodična Hilda Wangel	Ukmar-Boltarjeva

Množica na ulici.

Godi se v hiši gradbenika Solnesa.

Blagajna se odpre ob 16

Začetek ob 16.30

Konec ob 18.45

Parter:	Sedeži I. vrste	Lit. 18'—	Lože balkonske (4 osebe)	Lit. 44'—
	" II.-III. vrste	" 16'—	Dodatni ložni sedeži: v parterju	" 14'—
	" IV.-VI. "	" 14'—	" v I. redu	" 14'—
	" VII.-IX. "	" 14'—	" balkonski	" 10'—
	" X.-XI. "	" 12'—	Galerija: Sedeži I. vrste	" 7'—
	" XII.-XIII. "	" 10'—	" II. "	" 6'—
Balkon: Sedeži I. vrste	" 12'—		" III. "	" 5'—
	" II. "	" 10'—	Galerijsko stojišče	" 150
Lože v parterju (4 osebe)	" 64'—		Dijaško "	" 2'—
" v I. redu (4 osebe)	" 72'—			

Stopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 17. in pri blagajni v drami pol ure pred pričetkom predstave. Takse so vračunane.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

OF THE UNITED STATES OF AMERICA
FROM 1776 TO 1876
BY J. H. B. [illegible]

The history of the United States is a story of growth and development. It begins with the first settlers who came to the shores of the New World in search of a better life. They found a land of vast resources and boundless opportunities. Over the years, the colonies grew into a powerful nation, and the United States emerged as a world leader. The story of the United States is a story of the American dream, of the pursuit of happiness and the promise of a better future for all.

The United States has a rich and diverse heritage. It is a land of many cultures, languages, and traditions. The people of the United States have made great contributions to the world in many fields, including science, art, and literature. The United States is a land of freedom and opportunity, and it is a land where the American dream is still a reality for many people.

Year	Event
1776	Declaration of Independence
1787	Constitution of the United States
1791	Bill of Rights
1800	Move of the capital to Washington, D.C.
1812	War of 1812
1820	Missouri Compromise
1848	Texas Annexation
1850	Compromise of 1850
1861	Start of the Civil War
1865	End of the Civil War
1876	Reconstruction ends

The history of the United States is a story of the American dream, of the pursuit of happiness and the promise of a better future for all. It is a story of growth and development, of a nation that has overcome many challenges and emerged as a world leader. The United States is a land of freedom and opportunity, and it is a land where the American dream is still a reality for many people.